

АНАЛИЗ

НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ЗАКОНА ЗА ЛИЧНАТА ПОМОЩ ЗА ПЕРИОДА 01.01.2021 г. – 31.12.2021 г.

Въведение:

Лична помощ е механизъм за подкрепа на хора с увреждания за упражняване на правата им, за пълноценно участие в обществото, за извършване на дейности, отговарящи на индивидуалните им потребности от личен, домашен или социален характер и за преодоляване на бариерите на функционалните им ограничения. Механизмът гарантира възможност на хората с увреждания да изберат от кого, кога, къде и по какъв начин да се осъществят дейностите.

Методология:

Съгласно чл. 6, ал. 5 от Закона за личната помощ (ЗЛП; Закона), ангажимент на Агенцията за социално подпомагане (АСП) е до 31 март всяка година да се изготвя отчет за броя на ползвателите на лична помощ по възраст, местоживееене, брой одобрени часове и размера на средствата за заплащане на личната помощ, както и анализ и оценка на постигнатите цели при предоставянето на личната помощ (Анализа) – за предходната година.

Източници на информация за изготвяне на настоящия Анализ:

С писмо на изпълнителния директор на АСП е изискано от общините в страната, като доставчици на личната помощ, да представят аналитична информация по изпълнението на Закона за периода 01.01-31.12.2021 година. Като в същата е посочено да бъдат отразени различните аспекти от прилагането на механизма, като:

- Често срещани затруднения за ползвателите, асистентите и доставчиците на лична помощ (ЛП) при прилагането на ЗЛП;
- Упражняването на контрол от страна на доставчика на ЛП при прилагането на ЗЛП;
- Данни за злоупотреби;
- Данни за ползватели, осъществили лечение или рехабилитационни услуги в чужбина

- Данни за удовлетвореността на ползвателите и техните близки от ползването на механизма;
- Оценка на постигнатите цели.
- .Конкретни дейности, за които са използвани 3% за администриране на механизма лична помощ
- Налице ли е подобряване на качеството на живот на хората с увреждания;
- Налице ли е включване в пазара на труда или други дейности, свързани с личностното развитие на човека с увреждане или на неговите близки;
- Налице ли е преодоляване на ограниченията в ежедневието от всякакво естество;
- Налице ли е подобряване на емоционалното състояние на хората с увреждания;
- Налице ли е придобиване на увереност при вземане на решения за собствения им живот и здраве;
- Налице ли е включване в обучения и други сходни дейности.

За целта на Анализа е използвана и допълнителна информация от Интегрираната информационна система на АСП (ИИС), която отразява:

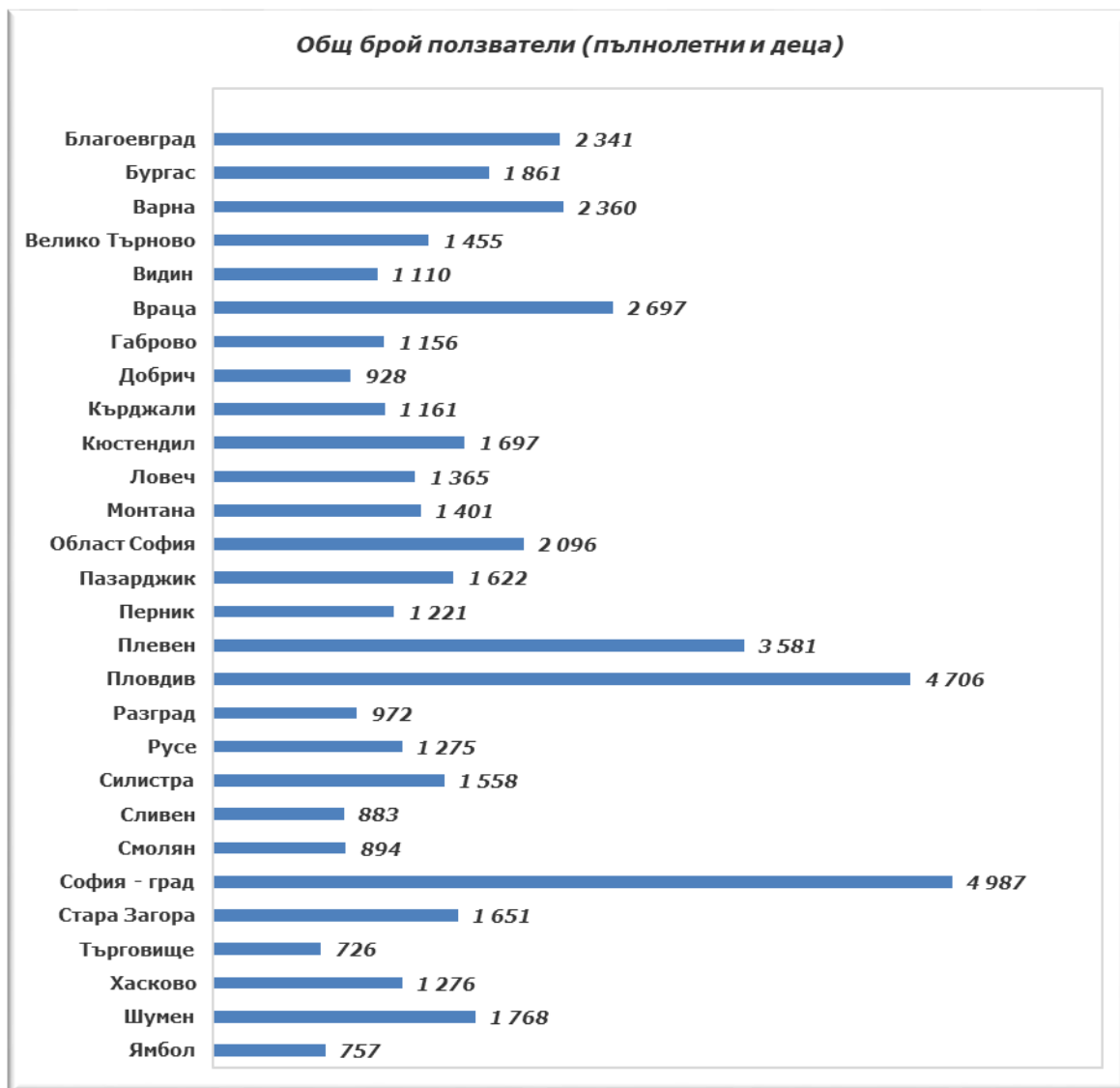
- Общ брой ползватели за периода 01.01.2021 - 31.12.2021 г.
- Брой на ползвателите по целеви групи за периода 01.01.2021 - 31.12.2021 г.
- Общ размер на изплатени средства по сключени договори за периода 01.01.2021 - 31.12.2021 г.
- Общ брой подадени заявления-декларации за изготвяне на индивидуална оценка на потребностите на хора с увреждания за периода 01.01.2021 - 31.12.2021 г. в т.ч. случаи на заявена потребност за включване в МЛП и издадени направления с конкретен месечен брой часове за периода.
- Брой на асистентите, които предоставят лична помощ за посочения период
- 01.01.2021 - 31.12.2021 г.
- Брой на сключените договори за периода 01.01.2021 - 31.12.2021 г.
- Брой на прекратените договори за периода 01.01.2021 - 31.12.2021 г.
- Брой ползватели - пълнолетни лица и деца ползващи лична помощ по часове за периода от 01.01.2021 г. – 31.12.2021 година.

Цел:

Целта на Анализа е да проследи и сравни изпълнението на Закона за личната помощ в общините, доставчици на услугата, за ефективното прилагане на политиката, насочена към подобряване на благосъстоянието на хората с увреждания.

Обобщена информация:

По заложените точки в писмото обобщени данни от общините за периода от 01.01.2021 г. до 31.12.2021 г., **броят на ползвателите** е общо **49 505** (деца и пълнолетни лица).

Най-много ползватели са регистрирани в областите *София-град (4 987)*, *Пловдив (4 706)* и *Плевен (3 581)*, а **най-малко** - в *Търговище (726)*, *Ямбол (757)* и *Сливен (883)*.

▪ Информация от ИИС за брой на ползвателите по целеви групи за периода от 01.01.2021 г. до 31.12.2021 г. (общо за страната и по области)

Целеви групи:	лица с 90 % и над 90% с ЧП	деца с 50 % и над 50% с ЧП	деца с 90 % и над 90% без ЧП
Общо:	44 913	4 516	76
БЛАГОЕВГРАД	2 099	237	5
БУРГАС	1 622	235	4
ВАРНА	2 075	278	7
ВЕЛИКО ТЪРНОВО	1 284	167	4
ВИДИН	1 020	89	1
ВРАЦА	2 482	213	2
ГАБРОВО	1 098	57	1
ДОБРИЧ	817	110	1
КЪРДЖАЛИ	1 079	78	4
КЮСТЕНДИЛ	1 587	108	2
ЛОВЕЧ	1 289	75	1
МОНТАНА	1 237	163	1
ПАЗАРДЖИК	1 512	102	8
ПЕРНИК	1 119	102	0
ПЛЕВЕН	3 442	138	1
ПЛОВДИВ	4 296	405	5
РАЗГРАД	828	143	1
РУСЕ	1 045	227	3
СИЛИСТРА	1 462	95	1
СЛИВЕН	809	71	3
СМОЛЯН	835	58	1
СОФИЯ-ГРАД	4 345	638	4
ОБЛАСТ СОФИЯ	1 911	183	2
СТАРА ЗАГОРА	1 508	140	3
ТЪРГОВИЩЕ	654	68	4
ХАСКОВО	1 128	142	6
ШУМЕН	1 643	125	0
ЯМБОЛ	687	69	1

Общият брой на **пълнолетните ползватели** е **44 913**, като от тях **най-много** са отчетени в областите София-град (**4 345**), Пловдив (**4 296**), и Плевен (**3 442**), а **най-малко** - в области Търговище (**654**), Ямбол (**687**) и Сливен (**809**).

Общият брой на **децата ползватели** е **4 592**, като **най-много** са отчетени в областите София-град (**642**), Пловдив (**410**) и Варна (**285**), а **най-малко** – в области Габрово (**58**), Смолян (**59**) и Ямбол (**70**).

▪ В таблица са представени данните за показател Размер на изплатени средства от бюджета на АСП по сключени договори на ползвателите на Лична помощ с включени 3% адм. разходи за периода 01.01.2021 - 31.12.2021 г. общо за страната и по области

	Общ размер на изплатени средства по сключени договори на ползвателите на Лична помощ с включени 3% адм. разходи за периода 01.01.2021 - 31.12.2021 г.	в т. число платено м. 1.2021 г., доплащане за м.12.2020 г. включено в период 2021 г.
Общо за страната	280 540 376	702 149
БЛАГОЕВГРАД	14 954 340	40 402
БУРГАС	11 071 344	32 077
ВАРНА	13 652 359	38 343
ВЕЛИКО ТЪРНОВО	7 605 554	16 496
ВИДИН	6 627 841	17 404
ВРАЦА	14 230 138	47 250
ГАБРОВО	5 441 952	31 486
ДОБРИЧ	5 393 927	24 104
КЪРДЖАЛИ	7 642 915	28 880
КЮСТЕНДИЛ	9 465 334	19 426
ЛОВЕЧ	7 526 349	21 991
МОНТАНА	7 794 497	6 976
ПАЗАРДЖИК	9 476 055	15 021
ПЕРНИК	6 472 612	11 983
ПЛЕВЕН	19 620 746	66 541
ПЛОВДИВ	27 009 113	49 599
РАЗГРАД	5 306 346	4 754
РУСЕ	7 731 117	10 611
СИЛИСТРА	8 352 855	24 253
СЛИВЕН	4 925 090	8 984
СМОЛЯН	5 757 256	5 304
СОФИЯ-ГРАД	27 203 470	96 927
ОБЛАСТ СОФИЯ	10 928 669	14 755
СТАРА ЗАГОРА	9 988 690	19 119
ТЪРГОВИЩЕ	4 412 314	8 292
ХАСКОВО	7 902 365	16 345
ШУМЕН	9 541 796	19 717
ЯМБОЛ	4 505 332	5 110

Възнаграждението на асистента се определя въз основа на отработените часове за един календарен месец чрез отчет за отработените часове. Отчетът се представя на доставчика на личната помощ (общината) в първите три работни дни на месеца, следващ отчетния месец, и подлежи на проверка. Възнаграждението **се заплаща до 20-о число** на месеца, следващ отчетния месец.

Когато отчетът е представен след изтичането на определения срок - но не по-късно от 10 дни, асистентът и ползвателят на личната помощ, упълномощеното от него лице или законният представител, представят в срок от 3 работни дни писмени обяснения за причините за забавянето. В този случай възнаграждението се заплаща в срок до 5 работни дни от представяне на обясненията.

Кметът на общината до 10-о число на месеца, следващ месеца, за който се отнася, **представя** в Агенцията за социално подпомагане **финансов отчет** за изразходваните средства по ползватели на лична помощ.

Средствата за финансирането на личната помощ, съгласно **определения месечен брой часове**, се превеждат от Агенцията за социално подпомагане на съответната община.

▪ Информация от ИИС за общ брой подадени заявления-декларации за изготвяне на индивидуална оценка на потребностите (ИОП) на хора с увреждания за периода от 01.01.2021 г. до 31.12.2021 г., в т.ч. случаи на заявена потребност за включване в механизъм лична помощ (МЛП) и издадени направления с конкретен месечен брой часове за периода

	Общ брой подадени заявления-декларации за изготвяне на индивидуална оценка на потребностите на хора с увреждания за периода 01.01 - 31.12.2021 г.	в т.ч. случаи на заявена потребност за включване в МЛП за периода 01.01 - 31.12.2021 г.	Брой издадени направления с конкретен месечен брой часове за периода 01.01 - 31.12.2021 г.
Общо:	254 469	22 635	21 830
БЛАГОЕВГРАД	9 220	914	900
БУРГАС	9 855	825	809
ВАРНА	13 861	1 135	1 099
ВЕЛИКО ТЪРНОВО	7 573	609	590
ВИДИН	4 731	435	425
ВРАЦА	10 227	1 319	1 313
ГАБРОВО	6 050	717	651
ДОБРИЧ	5 251	424	410
КЪРДЖАЛИ	6 069	352	346
КЮСТЕНДИЛ	6 405	939	872
ЛОВЕЧ	5 545	585	573
МОНТАНА	6 160	630	623
ПАЗАРДЖИК	9 383	736	694
ПЕРНИК	8 114	523	511
ПЛЕВЕН	14 333	1 695	1 684
ПЛОВДИВ	27 325	2 477	2 284
РАЗГРАД	4 660	407	395
РУСЕ	8 187	506	502
СИЛИСТРА	6 154	658	654
СЛИВЕН	6 156	449	448
СМОЛЯН	3 850	291	290
СОФИЯ-ГРАД	36 251	2 632	2 466
ОБЛАСТ СОФИЯ	8 566	823	808
СТАРА ЗАГОРА	9 675	788	751
ТЪРГОВИЩЕ	3 304	257	252
ХАСКОВО	7 914	463	453
ШУМЕН	5 610	749	734
ЯМБОЛ	4 040	297	293

▪ *Информация от ИИС за броя на асистентите, които предоставят лична помощ, брой на сключените договори, брой на прекратените договори в периода от 01.01.2021 г. до 31.12.2021 г. по области*

	Брой на асистентите, които предоставят лична помощ в периода 01.01 - 31.12.2021 г.	Брой на сключените договори в периода 01.01 - 31.12.2021 г.	Брой на прекратените договори в периода 01.01 - 31.12.2021 г.
Общо:	54 552	27 740	19 000
БЛАГОЕВГРАД	2 635	1 254	882
БУРГАС	2 003	989	641
ВАРНА	2 702	1 470	938
ВЕЛИКО ТЪРНОВО	1 550	727	550
ВИДИН	1 242	579	453
ВРАЦА	2 916	1 636	1 180
ГАБРОВО	1 343	808	544
ДОБРИЧ	981	464	310
КЪРДЖАЛИ	1 259	440	336
КЮСТЕНДИЛ	1 833	1 028	707
ЛОВЕЧ	1 473	670	499
МОНТАНА	1 552	837	591
ПАЗАРДЖИК	1 758	802	545
ПЕРНИК	1 391	671	471
ПЛЕВЕН	3 993	2 269	1 595
ПЛОВДИВ	5 222	2 860	1 977
РАЗГРАД	1 025	484	330
РУСЕ	1 393	736	581
СИЛИСТРА	1 745	931	636
СЛИВЕН	966	489	322
СМОЛЯН	1 038	454	388
СОФИЯ-ГРАД	5 539	2 932	1 491
ОБЛАСТ СОФИЯ	2 284	1 002	707
СТАРА ЗАГОРА	1 716	804	497
ТЪРГОВИЩЕ	784	352	264
ХАСКОВО	1 396	608	467
ШУМЕН	1 987	1 026	761
ЯМБОЛ	826	418	337

▪ Информация от ИИС за брой ползватели - пълнолетни лица и деца ползващи лична помощ по часове за периода от 01.01.2021 г. до 31.12.2021 година

Съгласно чл. 12, ал. 2 от Закона за хората с увреждания и § 2, ал. 1 Преходните и заключителни разпоредби, **броят на часовете** за лична помощ се определя в направлението **въз основа на четири степени**, както следва:

1. първа степен на умерена зависимост/затруднения – при нужда от помощ за реализиране на различни дейности в ежедневиия живот от няколко пъти на месец или необходимост от ограничена подкрепа за персонална автономност до 15 часа месечно;

2. втора степен на тежка зависимост/затруднения – при нужда от помощ за реализиране на различни дейности в ежедневиия живот до два пъти на ден или необходимост от ограничена подкрепа за персонална автономност до 42 часа месечно;

3. трета степен на много тежка зависимост/затруднения – при нужда от помощ за реализиране на различни дейности в ежедневиия живот не повече от четири пъти на ден или необходимост от ограничена подкрепа за персонална автономност до 84 часа месечно;

4. четвърта степен на тотална зависимост/затруднения – при нужда от помощ и постоянна подкрепа от друго лице за реализиране на различни дейности в ежедневиия живот повече от четири пъти на ден, поради пълната загуба на физическа, умствена, интелектуална или сетивна автономност до 168 часа месечно.

	Ползватели под 18 г. за периода 01.01 - 31.12.2021 г.				Ползватели от 18 до 65 г. за периода 01.01 - 31.12.2021 г.				Ползватели над 65 г. за периода 01.01 - 31.12.2021 г.			
	от 1 до 15 часа	от 16 до 42 часа	от 43 до 84 часа	от 85 до 168 часа	от 1 до 15 часа	от 16 до 42 часа	от 43 до 84 часа	от 85 до 168 часа	от 1 до 15 часа	от 16 до 42 часа	от 43 до 84 часа	от 85 до 168 часа
Общо:	0	45	265	4 282	0	7	532	15 044	0	7	697	28 626
БЛАГОЕВГРАД	0	0	1	241	0	0	13	943	0	0	7	1 136
БУРГАС	0	5	9	225	0	0	23	704	0	0	17	878
ВАРНА	0	1	10	274	0	0	16	807	0	0	20	1 232
ВЕЛИКО ТЪРНОВО	0	1	15	155	0	0	24	421	0	0	35	804
ВИДИН	0	2	5	83	0	0	3	265	0	0	6	746
ВРАЦА	0	3	26	186	0	0	25	592	0	2	59	1 804
ГАБРОВО	0	1	6	51	0	0	20	252	0	1	35	790
ДОБРИЧ	0	1	6	104	0	0	7	386	0	0	3	421
КЪРДЖАЛИ	0	0	2	80	0	0	7	508	0	0	7	557
КЮСТЕНДИЛ	0	0	2	108	0	0	4	438	0	0	5	1 140
ЛОВЕЧ	0	1	0	75	0	0	13	351	0	0	21	904
МОНТАНА	0	3	14	147	0	0	10	354	0	0	10	863
ПАЗАРДЖИК	0	0	1	109	0	0	6	612	0	0	14	880
ПЕРНИК	0	0	9	93	0	0	21	279	0	0	29	790
ПЛЕВЕН	0	0	4	135	0	0	11	736	0	0	29	2 666
ПЛОВДИВ	0	3	21	386	0	0	66	1 383	0	2	61	2 784
РАЗГРАД	0	6	20	118	0	0	17	341	0	0	16	454
РУСЕ	0	0	3	227	0	0	9	466	0	0	4	566
СИЛИСТРА	0	2	8	86	0	1	36	448	0	0	49	928
СЛИВЕН	0	1	4	69	0	0	7	353	0	0	4	445
СМОЛЯН	0	0	0	59	0	0	2	370	0	0	7	456
СОФИЯ-ГРАД	0	6	41	595	0	1	55	1 470	0	1	99	2 719
ОБЛАСТ СОФИЯ	0	4	22	159	0	2	58	569	0	1	83	1 198
СТАРА ЗАГОРА	0	3	6	134	0	0	13	539	0	0	5	951
ТЪРГОВИЩЕ	0	0	3	69	0	0	2	261	0	0	2	389
ХАСКОВО	0	2	17	129	0	1	23	462	0	0	13	629
ШУМЕН	0	0	5	120	0	2	37	498	0	0	53	1 053
ЯМБОЛ	0	0	5	65	0	0	4	236	0	0	4	443

Аналитична част

Обобщената информация от анализите, предоставените от общините - доставчици на услугата

Често срещани затруднения за ползвателите, асистентите и доставчиците на лична помощ при прилагането на ЗЛП:

Основна трудност при прилагане на механизма лична помощ общините посочват, както следва:

- Липса на кандидати за длъжността „асистент“ или ако има такива, те не са мотивирани да полагат грижи за хора с увреждания или за лица извън семейния кръг.
- Асистенти в над трудоспособна възраст, случаи на лица с увреждания - лица, които изпитват затруднения при разбирането и в следствие при попълването на отчетните форми. Това налага необходимостта да се промени и разшири разпоредбата в чл. 25 от ЗЛП и да се добави изискване/критерии за: възраст, здравословно състояние и образователен ценз на личните асистенти.
- Процедурата по осигуряване на заместващи асистенти, не може да се изпълни поради липсата на лица, които да заместят титуляра при негово отсъствие.
- Нисък образователен ценз на ползвателите и асистентите при попълване на заявления, отчети и други необходими документи - ежемесечното отчитане на положения труд от асистентите е тежък, административен процес. Голяма част от кандидатите не са в състояние да изготвят сами своя отчет, с което допълнително се натоварва администрирането на услугата.
- Спирането на добавката по чл. 103 от КСО, след включване в механизма отказва ползвателите.
- Механизмът не покрива транспортни разходи, което възпрепятства мобилността и прилагането на гъвкавост по отношение на полагане на труд, дори при наличието на кадър за асистентската грижа.
- Кратки административни срокове за изготвяне на документи и въвеждане на задължителната информация в платформите на АСП и НОИ, които към настоящия момент не са съобразени с вътрешните системи за финансов контрол и системи за документооборот в общините. Това води до системно нарушаване на сключените трудови договори с асистентите в частта срок на изплащане на работна заплата, както и на подписаното тристранно споразумение между НОИ, АСП и Общината.
- Срещат се трудности и проблеми при асистенти на втори трудов договор, в случаите на ползване отпуск, поради временна неработоспособност, за който се представят документи само пред единия работодател. В края на месеца те представят отчетите си

пред доставчика на механизма за извършена работа. В следствие на това настъпват затруднения и глоби за лицето в нарушение. Липсва ангажираност от страна на асистентите, при наличие на промяна в обстоятелствата да информират доставчика на лична помощ.

- Механизмът не се предлага в почивни и празнични дни.
- Неудовлетвореност от промяна на коефициента по чл. 31 т.1 от ЗЛП от 1.4 на 1.2, предвид физическите и психологически усилия, които полагат асистентите, грижейки се за болните лица.

Посочените трудности, които срещат общините за прилагане на механизма „Лична помощ“, са извадени въз основа на подадената от тях информация и могат да се изведат следните примери:

В община **Макреш** (област *Видин*) сериозен проблем е намирането на асистенти за предоставянето на личната помощ или подходящи такива, отново предимно в малките населени места. Проблемът е породен от недостига или липсата на кандидати за асистенти, които да осигуряват реалното изпълнение на дейностите, свързани с предоставянето на подкрепата, въпреки че изискванията спрямо асистентите, определени от закона са крайно ниски, поради което не би могло да се гарантира качество на предоставената подкрепа. Често лица, които имат необходимост да бъдат включени в механизма се отказват, тъй като не допускат чужди хора в дома си.

Община **Родопи** (област *Пловдив*) - Не кореспондиращи правни основания за сключване на трудови договори с лични асистенти, заложен в Приложение № 3 към чл. 3, ал. 8 (Изм. - ДВ, бр. 99 от 2019 г., в сила от 17.12.2019 г.), с действащите разпоредби в трудовото законодателство на РБ, а именно:

1.Сключване на трудов договор по чл. 68, ал. 1, т. 1 от Кодекса на труда за определен срок – определеният срок, съгласно цитирания член не може да бъде по-дълъг от 3 години, доколкото в закон или в акт на Министерския съвет не е предвидено друго. Към момента не разполагаме с такъв закон или акт на МС, а преобладават направления, издадени от Д „СП“ със срок от 5 години.

2.Сключване на трудов договор по чл. 68, ал. 1, т. 2 от Кодекса на труда за извършване на определена работа – такъв член в КТ не фигурира. Чл. 68, ал. 1, т. 2 от КТ гласи: „До завършване на определена работа“ и юридическият смисъл е да се завърши нещо, вече започнато, каквато ситуацията при назначаване на асистенти не е.

3.Сключване на трудов договор по чл. 114 от Кодекса на труда за работа през определени дни от месеца, когато трудовият договор е за по-малко от 85 часа. Неприложимо е в случаите, когато назначаваме лични асистенти на 84 часа по втори трудов договор, тъй като те не работят само през определени дни от месеца, а през всички работни дни.

Изнесените примери са конкретизирани от посочената община, като тяхната правна стойност следва да бъде обект на допълнителен анализ.

Община **Черноочене** (област *Кърджали*) - Общината като работодател, освен задълженията, произтичащи от ЗЛП и тристранното споразумение има и задължения по редица други закони, което изисква допълнителен финансов ресурс. Работодателят е длъжен да осигури на служителите си работно, предпазно облекло, защитни материали /маски, латексови ръкавици/ и служба по трудова медицина съгласно изискванията на Закона за безопасни и здравословни условия на труд. Целесъобразно е да осигури и обучение на кандидатите за асистенти без професионален опит, за което също са необходими средства. Обезщетенията по член 222, ал. 2 и 3 и по член 224 от КТ, които остават за сметка на общината, значително натоварват финансово нейния бюджет. Тук можем да обърнем внимание, че по отношение на допълнителните разходи общините получават средства, като е въпрос на финансова дисциплина и управление, същите да бъдат насочени оптимално за нужните разходи.

В община **Якимово** (област *Монтана*) едно от най-честите затруднения за този период е извънредната обстановка на територията на страната за ползвателите на Механизма „Лична помощ“, поради основните им заболявания. Повечето от ползвателите са с над 90% ТЕЛК- с чужда помощ, като за тях е невъзможно да имат независим живот, активно включване и участие в обществото и достъп до услуги и дейности. Често срещаните затруднения при асистентите е, че те трябва да ограничат своите контакти, за да могат да запазят доброто здраве на ползвателите на Механизма.

Район **Сердика** (Столична община) - Предвид невъзможността в повечето случаи да бъде намерен втори асистент, в част от случаите се налага ползвателите да се откажат от определен брой часове асистентска подкрепа месечно, с оглед спазването КТ при назначаването на асистентите.

Район **Сердика** (Столична община), община **Девня** (област *Варна*) **Община Ново село** (област *Видин*), община **Луковит** (област *Ловеч*), район **Одесос** (община *Варна*), община **Свиленград** (област *Хасково*) споделят, че е трудно за възприемане обстоятелството, че се налага ползването на платен годишен отпуск, особено когато асистентът и ползвателят живеят заедно или са в близки семейни отношения и така или иначе асистентът полага ежедневни грижи. При ползването на платеният годишен отпуск изразяват мнение, че желаят да им бъде изплатен, защото полагат непрекъсната грижа. Не желаят да бъдат замествани от друг асистент и не допускат външен човек да полага грижи за ползвателя на лична помощ. За съжаление, ЗЛП не предвижда средства за заплащане и обезщетение на неизползван отпуск.

В община **Ситово** (области *Силистра*) и община **Пирдоп** (София област) затруднения възникват за асистентите, ползвателите и доставчика на лична помощ в случаите, когато се налага изготвяне на нова оценка на потребностите (особено в условията на извънредна епидемична обстановка). Администрирането се затруднява от факта, че следва да се прекрати споразумението по старото направление и да се оформят документи за изпълнение на новото направление.

В община **Драгоман** (*София област*) продължава да стои на дневен ред въпросът относно изготвянето на индивидуалната оценка на потребностите (ИОП), с което определените в направлението брой часове, не съответстват на реалната необходимост, която реално имат лицата с увреждания.

В община **Цар Калоян** (*област Разград*) се срещат затруднения при осигуряването на равен достъп до образование на деца със специални образователни потребности, като се отбелязва трудно преодоляване на ограниченията.

В община **Карлово** (*област Пловдив*) - Основните трудности, които лицата с увреждания споделят и се наблюдават в тяхното ежедневие, са свързани с интегрирането им в трудовия живот и икономическата независимост, равноправния достъп до здравни услуги и до информация за здравето и здравните грижи, както и недостатъчния и по-труден достъп до рехабилитация, достъпна среда, специализиран транспорт.

В община **Несебър** (*област Бургас*) отчитат, че за прилагането на механизма няма ограничения за брой ползватели, както и определен бюджет, приемът на заявления е постоянен, при което ползвателите и назначените асистенти се увеличават всеки месец, увеличава се работата на служителите, които приемат заявления, приемат отчетите на асистентите, обработват документацията - трудови договори, тристранни споразумения, план графици.

Община **Севлиево** (*област Габрово*) - Друг проблем, който съществува е неинформираността на бъдещите ползватели на лична помощ, че за включването в механизма е необходимо и подаване на заявление в териториалните поделения на НОИ при наличие на нови експертни решения с чужда помощ. Това е причината да съществуват лица, ползватели на механизма, на които не е отпусната добавката за чужда помощ по чл. 103 от КСО, която им се полага, съгласно експертното решение. Същото се наблюдава и при децата с трайни увреждания, навършили 16-годишна възраст, с трайно намалена работоспособност, с вид и степен на увреждане над 71 на сто. Съгласно чл. 90, ал. 1 от КСО, същите имат право на социална пенсия за инвалидност, а ако е определена и чужда помощ, те получават и добавка по чл. 103 от КСО.

Община **Рила** (*област Кюстендил*) - Често срещано затруднение при прилагането на Закона за личната помощ, е обстоятелството, че договорите не може да започнат да се прилагат веднага, а следва да се изчака 1-во число на следващия месец. По този начин лицата с увреждания са принудени да чакат понякога и над 20 дни без асистент.

Община **Белоградчик** (*област Видин*) посочва нуждата от супервизия и средства за супервизия: синдрома на прегряване и умора при полагане на непрекъснати 24-часови грижа за болните им близки, кара асистентите да не се чувстват част от обществото – дори и те донякъде попадат в риск от изолация. Необходима е психологическа подкрепа и организиране на групови, макар и почасови супервизии.

Упражняването на контрол от страна на доставчика на личната помощ при прилагането на ЗЛП:

В общините се извършва ежемесечен контрол по изпълнение на ангажиментите по механизма лична помощ. Това се осъществява от определени със заповед на Кмета на общината служители, чрез посещения на адресите на ползвателите и осъществяване контрол на работата на наетите асистенти. За всяко посещение се съставя протокол, удостоверяващ извършването на проверката. Разговаря се и с близки на ползвателите с цел събиране на по-голям обем от информация, относно полагащите грижи от назначения асистент.

Голяма част от общините споделят, че в условията на усложнена епидемична обстановка контролът и посещенията на място е трудно да бъдат направени. Някои от тях отчитат, че не са извършвани проверки на асистентите по време на изпълнение на задълженията им, предвид епидемиологичната обстановка, но се поддържа постоянен контакт с асистентите при представяне на ежемесечните отчети, а с ползвателите - чрез телефонни разговори. На места се осъществяват периодични проверки в домовете на ползвателите.

Ще илюстрираме няколко примери от общини, свързани с практиката по извършване на мониторинг и контрол на дейността:

Община **Раднево** (*област Стара Загора*) - В условията на епидемична обстановка, във връзка с COVID-19 посещенията по адреси с цел контрол не е удачно. В тази връзка проверки по местоживееене се извършват **при подадени писмени сигнали и такива по телефона за възникнали проблеми при предоставянето на личната помощ**. За отчетния период няма постъпили писмени сигнали и жалби.

Община **Иваново** (*област Русе*) - Населените места на територията на община Иваново са разпръснати на голямо разстояние, като това е недостатък при осъществяването на контрол от доставчика на лична помощ. С тази задача са ангажирани кметовете и кметските наместници по населени места.

В община **Баните** (*област Смолян*) на всеки шест месеца от страна на работодателя се извършва проверка на ползвателите на лична помощ за двойно финансиране и проверка на място, като се попълва протокол за проверка на място, който се подписва от ползвател или негов законен представител, асистент и лица, извършили проверката. Лицата, ангажирани с администрирането на механизма лична помощ, ежемесечно провеждат разговори по телефона с ползвателите на услуга и при необходимост ги посещават на адрес.

Община **Велико Търново** (*област Велико Търново*) информира, че в изпълнение на Закона за личната помощ в общината е създадена организация за упражняване на

превантивен и текущ контрол по предоставяне на личната помощ. Изготвена и утвърдена е Процедура за вътрешен мониторинг, в която са разписани механизмите по проследяване на процесите по предоставяне на механизма лична помощ. В резултат на извършените проверки е установено, че ползвателите на механизма лична помощ получават редовни и адекватни грижи, спрямо индивидуалните си потребности и заболявания. Асистентите извършват дейности от домашен, социален и личен характер, съгласувани от двете страни, посредством изготвения план-график. Констатира се, че асистентите спазват работното си време и водят коректно месечния си отчет. Установени са междуличностни конфликти, както в семейната среда, така и извън нея, част от които са с незначителен характер. Оказано е съдействие на двете страни в посока изграждане на по-пълноценни взаимоотношения. За установяване наличие на условия за удължаване на трудовите договори с асистентите и тристранните споразумения с ползвателите на лична помощ, чиито ЕР на ТЕЛК (съответно направленията за включване в механизма) изтичат в периода на извънредната епидемична обстановка, ежесечно са извършвани проверки в Дирекция „Социално подпомагане“ – Велико Търново за промяна в обстоятелствата, касаещи механизма.

Данни за злоупотреби:

Повечето общини не съобщават за данни за злоупотреби, не са констатирани случаи на неудовлетвореност от предоставяната услуга и/или нарушения от страна на асистентите при изпълнение на задълженията си.

Налична е добре организирана и работеща комуникация между ползвателите, асистентите и общините, в резултат на което при възникнали проблеми от различно естество, същите се преодоляват своевременно. Налага се извода за ефикасност на приложения механизъм.

Общините упражняват ежесечен контрол като доставчик на услугата, следят и за недопускане на двойно финансиране. Липсва информация за непредставени документи, свързани с отчетността.

Определени общини информират за установени проблеми, трудности и/или негативни обстоятелства при прилагането на механизма. Като най-често е неспазване на чл. 15, ал. 1 от Закона за личната помощ *При промяна на обстоятелство, свързано с предоставянето и ползването на личната помощ, ползвателят на лична помощ, упълномощено от него лице или лицето по чл. 8, ал. 2 уведомява доставчика на лична помощ в 7-дневен срок от настъпването на промяната. Уведомлението се подава лично, с писмо с известие за доставяне (обратна разписка) чрез лицензиран пощенски оператор или по електронен път съгласно изискванията на Регламент (ЕС) № 910/2014 и на Закона за електронния документ и електронните удостоверителни услуги:*

Община **Руен** (област Бургас) има два подобни случая, като и в двата има издадени нови решения на ТЕЛК. Първото е промяна в детски добавки, където сумите са се

възстановили от асистента и втория случай е, че новото решение на ТЕЛК е без „чужда помощ“. Договорът на асистента е прекратен след навременна намеса и подаден сигнал от ДСП-Руен.

В община **Червен Бряг** (област Плевен) за периода януари 2021 г. – декември 2021 г. са констатирани 10 случая. А именно асистентът или негови близки уведомяват за смърт на потребителя след предвидените срокове, което затруднява администрирането на дейностите и подаване на коректна информация.

Община **Ботевград** (София област) - при извършване на проверки са открити 6 случая, в които лицата не са на посочения настоящ адрес. Установено е, че адресът е бил променен, но доставчикът на лична помощ не е уведомен в срок. За ограничаване на тези случаи доставчикът на лична помощ е изготвил декларации, в които се напомнят основните задължения на страните и всяка страна е декларирала с името и подписа си, че е запознат. При всяко отчитане на план-графика и отчета се напомнят тези задължения.

В община **Генерал Тошево** (област Добрич) са установени 2 подобни случая. В единият - асистент от близкия семеен кръг на ползвателя на услугата е съобщил с голямо закъснение за смъртта на лицето с увреждане. В другият случай при настъпила смърт на асистент, съпругът на потребителката е в тежко състояние и не е имала физическа възможност да уведоми общината.

Има установени 22 случая в община **Добрич** (област Добрич). Два от случаите са за деца, ползватели на механизма, на които е сменен настоящият адрес, като новият е извън пределите на общината. В един от случаите родителят е подал заявление за промяна в обстоятелствата след изтичане на 7-дневния срок, което е довело до прекратяване на трудовия договор и насочване към ползване на механизъм лична помощ по настоящ адрес. При друг случай, доставчикът е отправил писмено предизвестие до родителя на детето, с което тристранното споразумение е прекратено на основание чл. 9, ал. 4. Семейството е насочено към общината по настоящ адрес, с цел продължаване ползването на механизма лична помощ. За останалите 20 случая, асистентите и близките на ползватели не съобщават или съобщават с голямо закъснение за настъпила смърт на ползвател или асистент.

В община **Велико Търново** (област Велико Търново) съобщават за 11 случая. В 4 от тях, при които асистентите са забавили писменото уведомление към доставчика при смърт на ползвателя, поради различни причини (отдалеченост, невъзможност за комуникация по телефон или объркване, вследствие от преживяната загуба, поставени под карантина или боледуващи от коронавирус).

Община **Плевен** (област Плевен) - 5 асистента не са уведомили своевременно за временна неработоспособност и 17 случая за не уведомяване за смърт на потребител.

Район „Одесос“ в община **Варна** е имало 3 различни казуса с 5 констатирани случая. Първият е свързан с не представяне на болничен лист от асистент, когато той има основен трудов договор с друг работодател и е бил в период на нетрудоспособност. Един констатиран случай в района е свързан с не представяне на болничен лист от асистент, като за случая е уведомен от ТП на НОИ-Варна, представители на които са извършили проверка в района, завършила с Констативен протокол без констатации и препоръки към Район „Одесос“. Вторият казус е свързан с промяна на фактическото местоживееие на ползвател след подписване на тристранно споразумение по ЗЛП.

Има един случай, в който при проверката се установява, че ползвател е направил размяна на жилището си, намиращо се в град Варна с жилището на сина си на друга адресна регистрация. След проверката ползвателят е консултиран да промени настоящия си адрес и да кандидатства по ЗЛП пред съответния район.

Третият - майките на ползвателите, които са техни асистенти, са подали заявления-декларации в Район „Одесос“ по ЗЛП, в които са декларирали съгласие за удържане на суми по чл. 8д, ал. 5, т. 2 от ЗСПД, но за чл. 103 от КСО, са посочили, че не получават добавка за чужда помощ.

В община **Габрово** (*област Габрово*) е установен случай, в който ползвателят е напуснал територията на Република България, а асистентът пребивава в друг град в страната. Чрез насрещни проверки, съгласно Глава IV от Наредба № РД-07-7/28.06.2019 г. е установено нарушението. Асистентът е подал заявление по електронен път за освобождаване от длъжността.

Община **Малко Търново** (*област Бургас*) има един случай. В тази връзка всички ползватели и асистенти са били уведомени за сроковете и начина за уведомяване на доставчика при настъпване на промяна на обстоятелствата по чл. 15 от Закона за личната помощ.

Община **Котел** (*област Сливен*) съобщава за асистент, който е на втори трудов договор и не е уведомил за това доставчика на лична помощ, не е представил издаден болничен за временна неработоспособност. Искана е информация на НОИ, откъдето се установява, че асистентът е представил документ за временна неработоспособност при друг работодател. При проверка на място от страна на доставчика на лична помощ е установено, че ползвателят е бил обслужван и са полагани грижи за него от асистента за времето на издаденият болничен. От НОИ не са изплатили болничния лист, като е съставен констативен протокол за прекратяването му.

Столична община:

Район **„Надежда“** - при сключване на трудовите договори и тристранните споразумения асистентите попълват декларация, в която декларират, че при настъпила временна нетрудоспособност ще уведомят работодателя и ще представят документ в срок от 2 дни. За периода 01.01. 2021 г. – 31.12.2021 г. трима асистенти не са спазили декларациите си и са информирали работодателя си за временна нетрудоспособност в 7-дневен срок от настъпилите здравословни проблеми.

Район **„Сердика“** - асистент е постъпил в болнично заведение, болничния лист се издава след изписването и предвид здравословното му състояние се получава и забавяне в комуникацията.

Район **„Подуяне“** - представяне на месечен отчет по чл. 27, ал. 2 от Закона за личната помощ с посочени отработени часове за периоди от време с констатирано състояние на временна неработоспособност и издаден болничен лист, който не е предаден в законоустановения срок. Представяне на месечен отчет за период от време, в което асистентът е бил възпрепятстван да изпълнява задълженията си по сключено тристранно споразумение и трудов договор.

Други причини, които посочват общините като негативи при прилагането на механизма са:

В община **Велики Преслав** (област Шумен) - някои асистенти не уведомяват, че са в отпуск за временна неработоспособност и представят издаден болничен лист само на първия работодател, като в месечните си отчети посочват дните в болничен, като работни.

Община **Царево** (област Бургас) - един от асистентите, не е спазил срока за уведомяване и представяне на болничен лист. Възнаграждението на лицето е било начислено и изплатено на база присъствени дни, извършени са корекции след предоставянето му. Разликата, която се получава във финансовите отчети, преди и след корекцията, представляват надвнесени средства за осигуровки и са преведени в повече на лицето като нетно възнаграждение.

Като добра практика се отчита от общините **Бяла Слатина** (област Враца), **Велики Преслав** (област Шумен), **Ген. Тошево и Добрич** (област Добрич) с цел ограничаване на бъдещи нередности непрекъснато се изисква информация от дирекция „Социално подпомагане“ за наличието на нови ЕР на ТЕЛК, от кметовете по населените места за починали лица. Във връзка с навременно установяване промяна в обстоятелствата от община **град Добрич** (област Добрич) осъществяват ежемесечни проверки в дирекция ГРАО.

Данни за ползватели, осъществили лечение или рехабилитационни услуги в чужбина

Общините съобщават за необходимост от болнично лечение или рехабилитационни услуги на ползватели на механизма за лична помощ, които могат да бъдат придружавани или не от асистентите си. Лечението/рехабилитацията се осъществява в страната или чужбина и е необходимо да се спазват законовите условия по Закона за личната помощ. Общините споделят за следните практики:

Община **Стамболово** (област Хасково) - доставчикът на услуга е уведомен за 2 случая на лечение в Република Турция. При единият – дете на 9 години, придружено от майка си, която е и негов асистент, е била в платен и неплатен отпуски. Уведомила е, че ще бъдат извън страната, но не са представили документи от лечението в чужбина.

В другия случай ползвателят също е бил на лечение в Република Турция, придружен също от майката, която му е асистент. Уведомили са писмено за пътуването, ползвала е платен отпусък.

Идентични случаи са констатирани в общините **Симеоновград** (област Хасково) и община **Хайредин** (област Враца).

Район „**Люлин**“ (Столична община) - асистентите са придружавали ползвателите на механизма и същите своевременно са получавали трудовото си възнаграждение. За всяка настъпила промяна по договора, доставчикът е информиран по телефона или чрез писмено заявление, подадено в деловодството на общината.

Идентични случаи са констатирани в община **Главиница** (област Силистра) и в област Хасково, общини **Димитровград** и **Любимец**.

Община **Кубрат** (област Разград) – само при един от случаите има приложен документ, медицинско удостоверение от лечебното заведение от град Бургас. При други два случая няма представени такива документи, но социалният работник е уведомен устно.

Община **Крумовград** (област Кърджали) през 2021 г. двама асистенти от близкия семеен кръг (майки) на деца-ползватели, са получили трудовите си възнаграждения по време на престоя на детето си в лечебно заведение, тъй като са ги придружавали и същевременно са изпълнявали служебните си ангажименти. В един от случаите детето е било в много тежко състояние, като се налага периодична хоспитализация. Престоят му в болница е в рамките на около 30 дни. При постъпване в болница, асистентите уведомяват по телефона доставчика на личната помощ. В месечния отчет се отразяват извършените от асистента дейности по време на придружаването на ползвателя. Към отчетите има приложени епикризи от лечебното заведение. В четири случая асистентите са ползвали платен отпусък при престой на ползвателя в лечебно заведение.

Идентичен случай е констатиран и в Община **Перушица** (област Пловдив).

Община **Лъки** (област Пловдив) - ползвателят е малолетно дете със заболяване, изискващо периодична рехабилитация, като майката, която е и негов асистент, го придружава през 2021 г. 5 пъти по 11 дни. За всички случаи асистентът е ползвал болничен лист за времето на лечение, като уведомяването е по телефона и болничният лист е представен.

В община **Бяла Слатина** (област Враца) има ползватели от населените места на територията на общината, които провеждат лечение в общинската болница, придружени от асистентите си. Такива са случаите с всички родители-асистенти в общината.

В община **Генерал Тошево** (област Добрич) един ползвател е бил на лечение извън населеното място, но не е придружаван от асистента си. В друг случай ползвател е придружаван от асистента си извън населеното място три пъти седмично, което е заложено в план-графика. Има също така случай, в който дъщеря е асистент на майката и когато я води на процедури, асистентката уведомява доставчика за предстоящото лечение и ползва платен отпуск. В друг случай асистент е майката, която води дъщеря си на лечение в Република Турция и в град Варна, като я придружава. Майката уведомява за пътуването и времетраенето на лечението, също ползва платен отпуск.

Трима ползватели в община **Хисаря** (област Пловдив) са ползвали балнеолечение извън населеното място, придружени от асистентите, за което своевременно са уведомили работодателя.

В община **Мездра** (област Враца) за периода януари 2021 г. - декември 2021 г. има случаи, в които ползватели и техните асистенти са били на почивка или рехабилитация, като за целта асистентите са ползвали платен или болничен отпуски и доставчикът на услугата е информирана за тези събития в законоустановения срок.

В община **Неделино** (област Смолян) има 10 случаи за отчетния период на проведено балнеолечение в страната.

В община **Монтана** (област Монтана) има 5 случая на проведено лечение в страната, като асистентът е придружавал ползвателя.

В община **Провадия** (област Варна) уведомяването за провеждане на рехабилитационни услуги или балнеолечение се е извършвало по телефона, като липсват представени за тази цел медицински документи.

Община **Велико Търново** (област Велико Търново) – има 28 случая на проведено лечение или рехабилитация извън населеното място или в чужбина.

Ползватели на лична помощ са лица с тежки и множество заболявания, което налага проследяване на здравословното състояние и провеждане на лечение или рехабилитация, както в страната, така и в чужбина. Във всички случаи, асистентите са придружавали ползвателите и са получавали трудовото си възнаграждение. В повечето от случаите общината, като доставчик на лична помощ е уведомявана писмено за настъпилите промени в законоустановеният срок. През 2021 г. 19 деца-ползватели с родителите си са посещавали различни лечебни заведения или е проведена рехабилитация в страната, само 3 са осъществени в чужбина. Предоставени са медицински документи за лечението. По изявено желание от страна на 24 асистенти, за времето на лечение или част от него, или рехабилитация са ползвали платен годишен отпуск.

Община **Габрово** (област Габрово) съобщава за случай, в който доставчикът е уведомен писмено за придружаване по време на лечение на ползвател на механизма в болница извън населеното място, касае се за семейство (съпруг и съпруга).

Община **Брезово** (област Пловдив) има едно дете-ползвател, което е провеждало лечение извън населеното място и асистентът го е придружавал като е получавал трудовото си възнаграждение. Работодателят е уведомен по телефона и има приложена медицинска документация.

Община **Свищов**, (област Велико Търново) ползвател, провел лечение извън населеното място, работодателят е уведомен по телефона и след приключване на лечението е представена епикриза.

Община **Вълчи дол** (област Варна) трима ползватели са провеждали лечение извън населеното място, придружавани от асистентите си. Преди постъпването в лечебно заведение, асистентите са представили направление от личните лекари на ползвателите, а след приключване на лечението в болнично заведение или рехабилитационен център, доставчикът е уведомен за срока на болничния престой и здравословното състояние.

В Община **Каолиново** (област Шумен) на повечето ползватели на механизма са назначени асистенти от семейния кръг и те ги придружават в и извън населеното място при необходимост. Асистентът лично уведомява за настъпилите промени или уведомява кмета на съответното населено място за предстоящите изменения. При тези случаи промяната се извършва с изменение на споразумението, както и изменение в план графика за работа на асистента.

Район **Одесос** (област Варна) има три ползвателя, два от които са деца, били на лечение/рехабилитация извън град Варна. Ползвателите са придружавани от асистентите си, те от своя страна не са ползвали платен или неплатен отпуски и са получили трудово възнаграждение. За отсъствието работодателят е уведомен по телефон и по електронна поща. След приключване на изследванията/рехабилитацията са представени амбулаторни листи

Данни за удовлетвореността на ползвателите и техните близки от ползването на механизма:

Доставчикът на личната помощ не събира данни за удовлетвореността на ползвателите и техните близки. В голямата част от случаите, асистентите са и близки на ползвателите и/или са членове на едно домакинство, като може да се предположи, че получаването на заплащане от асистента за полагане на грижи за ползвателя, които той така или иначе предоставя, е **положително**. От предоставената от общините информация е видно, че в по-голямата си част ползвателите на лична помощ, както и техните близки, са удовлетворени от предоставените дейности в ежедневието от асистентите.

Повечето общини споделят, че механизъм лична помощ е една от **най-значимите социални услуги**. Той обхваща една от най-рисковите групи и в значителна степен удовлетворява нуждите на хората с увреждания от личен и социален характер. Законът за личната помощ дава възможност на хора от семейния кръг на лицата с увреждания да станат асистенти, което им осигурява трудов стаж, социални осигуровки и не на последно място - доходи. Ползвателите, от своя страна, имат възможност за поддържане на пълноценни социални контакти, за изграждане на доверителен приятелски кръг и свободно общуване без изолация.

Чрез включването в механизма, ползвателите на услугата значително подобряват начина си на живот, получават необходимата помощ за самообслужване, хигиенизиране и доставяне на стоки от първа необходимост. Механизмът дава възможност за стимулиране на социалната и географска мобилност на хората с увреждания, а на техните близки - финансова сигурност. Забелязва се тенденция да бъдат назначавани за асистенти лица от семейния кръг на ползвателите на услугата. Договарянето на дейностите и условията с асистента, контролът върху изработените часове и усещаното за пълноценност, повишават самочувствието на ползвателите, като важна част от обществото. Наблюдава се увереност при вземането на решения.

Като положителни примери, посочени от общините, могат да се изведат:

- *Въвеждането на механизма създаде условия за заетост и реални работни места на асистентите, ангажирани с обслужването на човека с увреждане;*
- *Чрез механизма се избягва институционалния тип грижи, който е крайна форма на подкрепа след изчерпване на всички възможности за оставане в домашна среда;*
- *Преодоляват се ограниченията и изолацията, като някои ползватели се включват в дейности извън дома, ползвайки Дневни центрове, повишават желанието за комуникация и осигуряват условия за достоен живот;*
- *Осигурява трудова заетост на трайно безработни лица, полагащи грижи за своите деца или близки, също така на хора в пенсионна възраст и работещи на трудов договор;*

▪ *За роднините на хора с увреждания, които са предпочели външни асистенти споделят, че се чувстват по-спокойни за своите близки, тъй като по този начин им се оказва необходимата помощ и подкрепа във времето на тяхната трудова заетост;*

С няколко примера от общините можем да илюстрираме горните изводи:

Община **Мадан** (област Смолян) - ползвателите и техните близки, изказват удовлетвореността си от ползването на механизма лична помощ.

Община **Стамболийски** (област Пловдив) - родители на деца с увреждания споделят за положителен ефект във връзка с ежедневния им ангажимент към децата при посещения на рехабилитационни процедури, болнични и учебни заведения и други.

В район „**Студентски**“ (Столична община) поради големият интерес към механизма лична помощ от страна на ползвателите е изразено желание за увеличаване на услугите, които могат да ползват, за провеждане на терапия.

В община **Гулянци** (област Плевен) е налице подобряване качеството на живот на хората с увреждания и техните близки, чрез осигурена подкрепа в домашна среда и създаване на заетост на безработни лица. Съществува добро взаимодействие между общината, дирекция „Социално подпомагане“ - Никопол и дирекция „Бюро по труда“ - Долна Митрополия по изпълнение на Закона за личната помощ.

Ползвателите в община **Карлово** (област Пловдив) изразяват своята неудовлетвореност от предоставения брой часове в направленията за включване в механизма, като ги определят за крайно недостатъчни.

Оценка на постигнатите цели:

Механизмът лична помощ служи за подкрепа на хора с увреждания за упражняване на правата им, за пълноценно участие в обществото, за извършване на дейности, отговарящи на индивидуалните им потребности от личен, домашен или социален характер и за преодоляване на бариерите на функционалните им ограничения.

Законът има за цел чрез осигуряване на лична помощ да подпомогне хора с увреждания да упражняват основните си права, да имат възможности за избор, независим живот, активно включване и участие в обществото и достъп до различни услуги и дейности.

Всички общини посочват, че предоставянето на механизма за лична помощ се основава на принципите, предвидени в Закона за хората с увреждания - ефективност и ефикасност на предоставянето на помощта и зачитане на личното пространство, достойнството, самостоятелността и независимостта на хората с увреждания.

От предоставените данни, може да се направи извод, че навсякъде в страната целите на механизма са постигнати и са дали много добри резултати. В голяма степен качеството на живот на ползвателите се подобрява с възможностите за общуване и специалните грижи, които се полагат за тях. Използвайки примери от отделните общини, ще представим това мнение:

Община **Черноочене** (област Кърджали) - Предлагащата услуга допринася за подобряване качеството на живот на хората с увреждания, спомага за преодоляване на ограниченията в ежедневието, за подобряване на емоционалното състояние на ползвателите, подпомага придобиването на увереност при вземане на решения за живота и здравето на ползвателите.

Община **Бойница** (област Видин) - При проверките ползвателите споделяха своята удовлетвореност от услугата и отчитат, че качеството им на живот значително се е подобрило вследствие на получаваната услуга. Голяма част от ползвателите споделят, че дължат оцеляването си на възможността да имат асистент и да ползват услугата.

Община **Велико Търново** (обл. Велико Търново) Предоставянето на механизма лична помощ съдейства за подобряване качеството на живот на хората с увреждания като дава възможност на ползвателите на лична помощ да получат подкрепа за задоволяване на своите ежедневни потребности от личен, домашен и социален характер, предимно от свои близки и/или роднини, които могат да кандидатстват за асистенти по реда на Закона за личната помощ и да получават финансова подкрепа под формата на трудово възнаграждение. Чрез Закона за лична помощ, ползвателят има възможност сам да управлява и договаря кой да го обслужва, да избира времетраенето на предоставяне на личната помощ и услугите, които да ползва. Също така, чрез изпълнение на механизма лична помощ, на ползвателите е предоставена възможност за активно включване и достъп до услуги и дейности, като лицата са подкрепени при ползването на социални услуги, както и при посещение на училища и детски градини.

Лицата споделят своята удовлетвореност, че получават специални грижи при поддържане на личната хигиена, храненето, поддържане на хигиената в дома, в общуването и осъществяването на контакти, което води до подобряване на емоционалното и психическото им здраве. Някои от тях споделят и притеснението си, че предоставянето на услугата не покрива почивните дни и официалните празници, а те имат ежедневна нужда от подкрепа.

След влизане в сила на ЗЛП се наблюдава тенденция за увеличение на броя на обхванатите ползватели, което е категоричен показател за ефективността от прилагането му.

В община **Костинброд** (област София) за изминалата 2021 г. са отчели факта, че има плавно нарастване с всеки изминал месец на броя на ползвателите и асистентите.

От община **Червен Бряг** (*област Плевен*) посочват, че с течение на времето механизмът лична помощ се налага като желана перспектива за осигуряване на грижа в семейна среда на хората с увреждания. Все по-голям брой лица са информирани относно тази възможност.

От обобщената информация е видно, че от ползването на механизма, положителни резултати има както при ползвателите, така и при техните близки. Не на последно място се създават условия за заетост - на самите асистенти и на членовете на семейството (съответно и увеличаване на семейния бюджет). Механизмът позволява включването и на хора над трудоспособната възраст, които са в състояние да полагат труд. Този факт, освен че подобрява материалното им състояние, ги кара да се чувстват полезни и ангажирани.

Срещат се мнения, изразени от общините, че повечето от назначаваните асистенти са хора от семейния кръг на ползвателите.

Община **Червен Бряг** (*област Плевен*) - Ползите при изпълнението на механизма лична помощ безусловно се изразяват в преминаването към пазара на труда на онези лица, които са станали асистенти на своите близки.

Община **Бойница** (*област Видин*) - Положителният ефект на тази социална услуга е продължаваща заетост на лицата и възможността за създаване на заетост на безработни лица регистрирани в бюро по труда. Голяма част от работещите по механизма лица са с дългогодишен опит и компетентност в предоставянето на грижа за хора с увреждания, придобит по предишни проекти и програми на ОП РЧР срокът, на които е удължаван последователно с три ПМС.

Община **Велико Търново** (*област Велико Търново*) - Гъвкавото работно време предоставя възможност на асистентите в трудоспособна възраст да се реализират и професионално като полагат труд и по друго трудово правоотношение. През 2021 г. 39 лица от асистентите са работили и при друг работодател.

Община **Черноочене** (*област Кърджали*) - Независимо от факта, че в общината няма „банка“ лични асистенти, няма ползватели, не включени в механизма поради липса на асистент. Поради редица религиозни и битови специфики ползвателите желаят да получават лична помощ от близки роднини, а и кандидатите за асистенти кандидатстват единствено и само за обслужването на близък роднина.

Изводите са, че чрез предоставянето на механизма лична помощ, се налага един устойчив модел на персонална грижа и положително въздействие върху хората с увреждания и техните близки и роднини.

Констатира се преодоляване на затрудненията на хората с увреждания, като се осигурява необходимата им помощ и подкрепа в дома и извън него.

Конкретни дейности, за които са използвани 3% за администриране на механизма лична помощ:

За администриране на механизма лична помощ на общините се предоставят средства в размер на три на сто от средствата за финансиране на личната помощ.

От предоставената информация от общините е видно, че средствата се използват предимно за:

- канцеларски материали и офис консумативи;
- възнаграждения за служителите, които администрират механизма за лична помощ;
- изплащане на обезщетения за неизползван платен годишен отпуск.

От община **Пловдив** (област Пловдив) посочват: „с обезпечаването с финансов ресурс на общините за администриране на механизма се даде възможност за създаване на по-добра организация и прилагане на Закона. Имаме възможност да се назначат повече специалисти, които да администрират целият процес на работа с цел по-добро качество на предоставяне на механизма, по-добра информираност на ползвателите за възможностите, които Закона за лична помощ им предоставя, както и по-добро обслужване на асистенти.“

В някои общини част от средствата са използвани за:

- провеждане на разяснително-информационна дейност;
- обучение на асистентите.

Има общини, в които средствата са спестени или ще бъдат изразходвани през 2022 година.

В община **Медковец** (област Монтана) средствата се използват за осигуряване психологическа подкрепа на асистентите.

В тази част на Анализа е представена обобщената информация, предоставена от общините-доставчици на услугата, по предварително зададен текстови макет.

Подобряване на качеството на живот на хората с увреждания:

Всички общини посочват, че фокусът на механизма личната помощ е насочен към ползвателите на личната помощ, като акцентът е подобряване качеството им на живот, подобряване възможностите им за общуването в домашна среда или извън нея, преодоляване на ограниченията в ежедневието им, подобряване на емоционалното им състояние, придобиване увереност при вземане на решения за собствения си живот и за

здравето си, подкрепа на личностното развитие на лицето с увреждане и подкрепа на близките им.

Може да се направи извода, че лицата, включени в механизма лична помощ – ползватели и асистенти са удовлетворени от ползваната услуга.

Освен подобряване на качеството на живот на хората с увреждания община **Мадан** (област Смолян) посочва и друга положителна тенденция с прилагането на механизма за лична помощ, а именно предотвратяване настаняването на лица с увреждания в специализирани институции, което може да се определи, като превенция на институционалната грижа и полагането на такава в домашна среда.

Община **Якоруда** (област Благоевград) посочва още една положителна страна на механизма, която е трудовата заетост на три основни групи хора:

- асистенти, които са различни от роднините на ползвателите на лична помощ и по този начин ще се избегне **формалното ангажиране на членове на семейството**. Тук следва да отбележим, че изводите, свързани с групата на заети лица, за поредна година се доминира от членове на семейството.

- в случай на външен за семейството асистент, роднините на ползвателите ще имат възможност да се реализират кариерно или на ниво образователно развитие.

- не на последно място – ползвателите на услугата ще имат възможност да потърсят реализация на пазара на труда или да подобрят своята квалификация и образование.

Анализирайки информацията, постъпила от общините може да открием опита на Община **Плевен** (област Плевен), които са провели анкетно проучване за удовлетвореността на ползвателите, резултатите от което посочват: при 70 – 75 % от анкетираните е налице подобряване на качеството на живот, в това число преодоляване на ограниченията в ежедневието, подобряване на емоционалното състояние на ползвателя и придобиване на увереност при вземането на самостоятелни решения; при 35 % от анкетираните се забелязва, че включване в пазара на труда, други дейности свързани с личностно развитие, като обучения и социален живот е трудно преодолимо от лицето с увреждане, без подкрепата на асистент, който да е в активна трудоспособна възраст.

Обобщено, следвайки представената информация можем да направим заключението, че чрез предоставянето на грижи в домашна среда се постигат положителни резултати при изпълнение на заложените дейности в индивидуалния план за подкрепа на всеки ползвател, включително и по отношение на осигуряване на по-благоприятни условия на живот, а именно една спокойна, хигиенична и здравословна среда в домашна обстановка.

Включване в пазара на труда или други дейности, свързани с личностното развитие на човека с увреждане или на неговите близки:

Разглеждайки настоящата точка следва да отбележим, че във всички общини се предлагат разнообразни социални услуги, които да отговорят на потребностите на населението, с оглед пълноценното им включване в обществения живот. Част от ползвателите на лична помощ са ползватели и на друг вид услуга. Консултативните дейности са насочени, както към ползвателите, така и към техните близки, с цел осигуряване на система от продължаващи действия в домашна среда.

Посредством целенасочената подкрепа на механизма и в продължение на анализирания в предходната точка отново следва да открием, че осигуряването на асистент, който не е от семейството дава възможност на близките на ползвателите отново да се включат в пазара на труда или да надградят своите умения, квалификация и образование. В този случай следва да изключим самата асистентска работа, като възможност и следва да насочим вниманието си към професии извън нея.

По този критерий общините посочват различно развитие, както за включване на ползвателите на механизма в пазара на труда, така и на техните близки и членове на семейството. Община **Лъки** (област Пловдив) и община **Малко Търново** (област Бургас), отбелязват, че пречка за трудова реализация на ползвателите се явяват вида на увреждане и възрастта. Тази пречка се посочва и от редица други общини, което е и обективна причина за невъзможността за реализация на трудовия пазар.

Относно включването в пазара на труда се наблюдава и друга тенденция, в случаите, в които асистенти са от семейния кръг на ползвателя. Въз основа на това община **Любимец** (област Хасково) посочва, че очакванията ползвателите да се включат в пазара на труда не се оправдават. Това кореспондира с отбелязаното по-горе, че броят на асистентите, които не са от семейния кръг е в пъти по-нисък от тези, които са членове на семейството на ползвателя. Този извод продължава да се налага от информацията представена и от други общини, разгледана в предходните точки.

Други общини като например община **Червен бряг** (област Плевен) и район **„Средец“** (Столична община), отбелязват, че асистенти са предимно членове на семейството, които така или иначе полагат грижи за своите роднини, като чрез механизма те имат възможност да се включат в пазара на труда и да добавят средства към семейния бюджет. Като друга причина за това се посочва нежеланието от страна на ползвателите да бъдат обгрижвани от външни и непознати лица. Община **Червен бряг** (област Плевен) посочва, че има случаи на изключение, в които близки на лице с увреждане предпочитат назначаването на асистент извън семейния кръг, за да могат да продължат работната си заетост или да се върнат на пазара на труда.

По отношение на самите ползватели следва да отделим внимание на конкретна трудност и пречка, а именно недостъпната архитектурна среда, включваща тротоари и пътища, общински и културни сгради, адаптиран транспорт и т.н., както например отбелязва община **Перушица** (област Пловдив), която посочва, че това е една от основните причини ползвателите на механизма лична помощ да не бъдат включени в пазара на труда и в други дейности извън дома си.

Въпреки съществуващите и изнесени затруднения и тенденции, следва да открием и няколко положителни практики, свързани с включване в пазара на труда, като това допринася за пълноценния им и самостоятелен начин на живот. Ползватели по механизма имат сключени трудови договори, на пълно или непълно работно време, каквито случаи има в община **Мадан** (област Смолян), където има трима работещи ползватели, в община **Девня** (област Варна), община **Искър** (област Плевен), община **Перник** (област Перник) имат по един работещ ползвател, като подобна информация има и в други общини в страната. Общият брой, посочен от общините по този показател е 173.

Друга страна на процеса по интеграция е и образованието, като можем да отбележим, че от страна на общините се представя информация за ползватели, продължили своето образование, включително в степени на висшето образование.

Налице ли е преодоляване на ограниченията в ежедневието от всякакво естество:

Повечето общини са изразили мнение, че е налице в голяма степен преодоляване на ограниченията на хората с увреждания в ежедневието им в домашна среда и частично във външна среда, въпреки изложеното по-горе, че външната архитектурна среда е все още пречка.

С назначаването на асистенти по механизма се подобрява социалния живот на ползвателите чрез придружаване в разходки и развлечения, до личните лекари, помощ при административни услуги и осигуряване на достъп до социални контакти. Механизмът дава възможност за преодоляване на ограниченията в ежедневието, особено на хората с увреждания и самотно живеещи в малките населени места, отдалечени от общинския и областен център. Асистентът чрез изпълнението на своите задължения осигурява възможност за задоволяване на ежедневни жизненоважни потребности, общуване в дома и извън него.

В общините **Смядово** (област Шумен) и **Аврен** (област Варна) ограниченията са преодоленни чрез реализацията на различни проекти, функциониращи на тяхна територия, както и чрез ползването на социални услуги предоставяни на хората с увреждания.

В община **Сандански** (област Благоевград) при ползватели, чиито асистенти не са членове на семейството се наблюдава, че благодарение на асистента, страховете от

чувството за безпомощност и самота се свеждат до минимум, което респективно влияе на емоционалното състояние.

Налице ли е подобряване на емоционалното състояние на хората с увреждания:

Преобладаваща част от общините в страната считат, че е налице подобряване на емоционалното състояние на хората с увреждания от назначените лични асистенти, които им оказват и емоционална подкрепа, и особено на тези ползватели, които са самотно живеещи.

От обобщената информация могат да се изведат конкретни примери, подадени от:

Община **Лом** (област *Монтана*) - Нагласата от изпълнението на механизма лична помощ е положителна, тъй като голяма част от близките на ползвателите са наети като асистенти и по този начин са с осигурени трудови възнаграждения и осигуровки. За другите роднини на хората с увреждания, които са предпочели външни асистенти, също мнението им е положително, тъй като се чувстват по-спокойни за своите близки, че има човек, който да им оказва в работни дни помощ и подкрепа и по този начин те не са обременени с тази грижа.

Община **Мадан** (област *Смолян*) споделя, че за подобряването на емоционалното състояние на ползвателите има значение и оказването на мотивационна, психологическа подкрепа или друг тип подкрепа, постигайки успешна социална адаптация.

Извън общото присъства информация и за *минимално подобряване* на емоционалното състояние на хората с увреждания община **Силистра**.

Община **Руен** (област *Бургас*), като информация по този критерий споделя, че промяната в емоционалното и здравословно състояние е минимална и противоречива. Причината за това се дължи на това, че асистентите, включени в механизма лична помощ, са най-вече роднини и близки от семейния кръг. Ползвателите се чувстват сигурни и обгрижвани, а не изоставени на чужди хора, независимо че са в дома си. Притеснението им е единствено, че се чувстват в тежест в моменти и поради това и емоционалното им състояние е почти същото като преди участието им в механизма лична помощ. Удовлетворението идва от това, че поне са възнаградени техните близки за грижите. В допълнение се посочва, подобряването на емоционалното състояние на ползвателите, чрез включване в механизма лична помощ, е значително при самотно живеещите лица с увреждания.

Налице ли е придобиване на увереност при вземане на решения за собствения им живот и здраве:

По обобщените данни, предоставени от общините, може да се направи извод, че при по-голяма част от ползвателите е налице придобиване на увереност при вземане на самостоятелни решения за живота и здравето им, а по-малка част от ползвателите разчитат на решенията на своите асистенти. Ползвателите се чувстват защитени и подкрепени от човека, който полага грижи за тях. В подкрепа на това твърдение част от общините споделят, че ползвателите добиват увереност при вземане на решения за собствените им живот и здраве, тъй като помощта, оказвана им от асистентите, води не само до физическо подобряване на здравословното състояние, но и до психическа устойчивост.

Отчетено е също, че при механизма се зачита волята на лицето с увреждане, изразяващо се в гарантирането на правото самостоятелно да управлява предоставяната му лична помощ, като се дава възможност на хората с увреждания сами да избират своя асистент. Посочва се, че при необходимост ползвателите винаги могат да получават съвети от асистентите, имащи отношение към техните здравни и социални потребности.

Различно от общото споделя община **Павликени** (*област Пловдив*), които споделят, че по тяхно мнение не се наблюдава придобиване на увереност поради тежкото здравословно състояние на ползвателите и поради невъзможността им да направят съзнателен и адекватен избор.

Налице ли е включване в обучения и други сходни дейности:

При обобщаване на данните е видно, че общините имат практика да информират и консултират ползвателите на механизма лична помощ за други дейности и услуги, които биха могли да ползват при изявено желание от тяхна страна. В голяма част от предоставената от общините информация е посочено, че пандемичната обстановка оказва влияние върху включването на лицата в обучения и дейности, свързани с личностното развитие.

Много от общините посочват, че ползвателите под 18-годишна възраст посещават дневни центрове и се обучават по специфични форми на преподаване и структурирана образователна среда, адаптирана към тяхното ниво на развитие, в отговор на индивидуалните им потребности, произтичащи от вида и степента на увреждането. Въпреки усложнената епидемичната обстановка през 2021 г. е налице включване и участие в обществото, достъп до обучение и други сходни дейности, както и до обществени услуги с помощта на асистентите като посещения на: училища и извънкласни форми на обучения основно за малолетни и непълнолетни лица с увреждания, специализирани дневни центрове, спортни площадки и бази; рехабилитационни и спа центрове; културни, увеселителни и здравни заведения, както и участие в групи по

интереси чрез Интернет, чуждо езиково и музикално обучение, рисуване, занимания с домашни любимци.

В община **Ардино** (област Кърджали) отбелязват, че в обученията и сходни дейности участват само децата, ползващи механизма, част от които са включени в учебна заетост, посещават Центрове за деца с увреждания (в областния град Кърджали), ползвателите са на Центъра за обществена подкрепа или на проект „Ранно детско развитие“ (за деца от 0 до 7 години), които се предоставят на територията на община Ардино.

В общини **Сунгурларе** (област Бургас), **район „Връбница“** (Столична община) и община **Смядово** (област Шумен) посочват, че в обученията са включени деца със заболявания, ползвателите на механизма, като им е осигурен и ресурсен учител. Част от тях ползват почасови услуги от централите за обществена подкрепа.

В **район „Студентски“** (Столична община) в обучение и сходни дейности са включени само ползвателите до 18 годишна дейност, които са пет и всички посещават училища и детски градини.

В община **Белоградчик** (област Видин) момиче с увреждане вече е дипломирана от Югозападният университет „Неофит Рилски“, със специалност „Социални дейности“.

Необходимо е да се отбележи, че включването в обученията и други сходни дейности на лицата, ползвателите на механизма, зависи от ресурсите, с които разполага доставчикът извън механизма лична помощ.

В район **„Овча Купел“** (Столична община) в резултат на назначаването на лица извън семейния кръг се предоставя възможност за включване на хората с увреждания в различни програми и обученията, които спомагат за тяхното успешно и пълноправно интегриране, като им предоставя възможности за повишаване на квалификацията.

В район **„Младост“** (Столична община) и в община **Варна** част от ползвателите на лична помощ ползват услугите на Дневни центрове за хора с увреждания, които предоставят групови занимания и индивидуални консултации със специалисти - услуги, които са свързани с обучителни, рехабилитационни потребности, както и такива за свободното време, лични контакти, пълноценно общуване.

В община **Айтос** (област Бургас) чрез Дружество на инвалидите „Рай“ и Териториалната съюзна организация на слепите, в които членуват лица с увреждания и незрящи лица, които имат възможността да се срещат по между си и да общуват, като имат възможност да участват в организирани културно-масови мероприятия.

Поради тежкото здравословно състояние на ползвателите на механизма от община **Земен** (област Перник) и район **„Нови Искър“** (Столична община) посочват, че са в невъзможност да им осигурят включване в обученията или други подобни дейности. В

община **Сандански** (*област Благоевград*) малък процент от лицата, ползващи механизма, посещават дневен център. При повечето ползватели състоянието им не позволява включване в дейности извън дома, свързани с личностното развитие на човек с увреждане или реализирането им в пазара на труда.

Голяма част от общините не посочват в своите отчети включване в обучения и други сходни дейности на ползвателите на механизма лична помощ.

Изводи и предложения:

С оглед постепенното увеличение на броя на ползвателите през годината, налага се извода, че механизъм лична помощ се утвърждава като желана перспектива за осигуряване на грижа в семейна среда на хората с увреждания и все по-голям брой лица са информирани относно тази възможност.

Включването в механизма на хората с увреждания е довело до подкрепа и упражняване на правата им за пълноценно участие в обществото, за извършване на дейности, отговарящи на индивидуалните им потребности от битов и социален характер.

Оценяването на потребността на хората с увреждания от включване в механизма, толерира активното включване на самия човек, като му предоставя възможност да представи срещаните трудности, както и да заяви конкретни мерки за подкрепа, които той счита, че ще са от полза в процеса на неговото социално приобщаване и значително ще подобрят качеството му на живот.

От информацията на общините по изпълнението на Закона може да се посочат и още:

Не всички общини са дали и описали препоръки и предложения за подобряване в законодателството, като можем да откروим следните обобщени предложения:

Община **Белослав** (*област Варна*) са описали своите препоръки относно подобряване на законодателството, които се отнасят основно до: разширяване на обхвата на целевите групи; преотстъпването на добавката за лична помощ да бъде съобразено с броят на определените часове в направлението за включване в механизма. В общината има лица с увреждания, с определени по-малък брой часове лична помощ, които поради преотстъпване на добавката за чужда помощ не желаят да подават заявления за включване в механизма; въвеждане на регламентиран срок за ДСП за издаване и връчване на направлението за включване в механизма лична помощ – до 25-то число на месеца, с цел навременното включване на лицата с увреждания в месеца, следващ текущия и други.

Община **Кърджали** (*област Кърджали*) споделят, че все още съществува рисковата група, за която не е осигурена възможност за ползване на социални услуги и това са

лицата и децата с увреждания, без определена чужда помощ по съответния ред, които също се нуждаят от подкрепа и непрекъснато обгрижване. Според тях това поражда недоволство и чувство на несправедливост у тях и техните близки. Разширяването на целевата група би допринесло за максималното удовлетворяване на потребностите на всички хора с увреждания.

Община **Перушица** (област Пловдив), споделят, че при формиране на броя часове месечно не трябва да се има предвид само вида и степента на увреждане, а и житейската ситуация на човека.

Община **Сливо поле** (област Русе), предлагат да не се назначава асистент-заместник за един или два дни в предвиден платен отпуск или болничен.

Община **Стамболийски** (област Пловдив), посочват, че с § 2 и § 3 от Преходните и заключителни разпоредби на нормативния акт е въведено ограничение на максималния брой часове, финансирани от държавния бюджет за лична помощ, което много от близките на ползвателите считат за недостатъчно, поради това, че много голяма част от ползвателите са с тежки физически и/или умствени увреждания, които не могат да контролират физиологичните си потребности и са лежащо болни, поради което се нуждаят от задоволяване на базисни потребности през цялото денонощие, включително и през почивните дни и официалните празници. Подобно мнение се изказва и от други общини.

Интересен извод е направен от община **Павел баня** (област Стара Загора): **„Усещането е, че държавата гарантира финансова подкрепа за близкия семеен кръг, а не адекватна помощ за лицето с увреждане за осигуряване на основни права и обезпечаване на ежедневни нужди.“**

Препоръки за подобряване на предоставянето на личната помощ според ползвателите и личните асистенти:

Според представената от общините информация, ползвателите на лична помощ отбелязват, че има подобрения в ежедневието им, поради наличието на асистент, но споделят, че при влошаване на състоянието им и необходимостта от увеличаване на часовете за оказване на помощ, от ДСП отказват да извършат нова оценка на потребностите. Това налага нормативна база указваща, при какви обстоятелства може да се извършва актуализация на оценката на потребностите и регламентиране на инструменти, с които да се извършва.

При пожизнените експертни решения срокът на валидност на оценката е 5 години, като срокът за направлението трябва да е до края на съответния месец, а не до дата. Това ограничава правата на ползвателя, защото добавката за чужда помощ по чл. 103 от КСО е спряна за съответния месец, а ползвателя ще получи лична помощ само до

съответната дата в месеца, а не за целия месец. Същият регламент трябва да се спазва и при срочните ЕР на ТЕЛК да са до края на месеца.

Другите препоръки и предложения, от страна на общините и районите, са свързани основно с:

От община **Стражица** (област Велико Търново) препоръчват облекчаване на процеса на отчет на положения труд от асистентите, предвид големия масив ползватели, пълномощници и асистенти, които след отчетния месец в кратък срок следва да документират предоставянето на услугата.

От община **Червен Бряг** (област Плевен) предлагат за по-голяма ефективност да се изработи процедура, в която кметовете на населени места да подават съвременна информация към кмета на общината, в качеството му на доставчик на механизма лична помощ, относно настъпила промяна в обстоятелствата в хода на изпълнение на дейностите (настъпила смърт, промяна на местоживеенето, напускане на населеното място).

От община **Черноочене** (област Кърджали) предлагат да се инициират законодателни промени в областта на финансовото обезпечаване на ЗЛП, като се осигурят разходи за работодателя, произтичащи от Закона за безопасни и здравословни условия на труд, както и да бъдат поети разходите за работодателя по член 224 от КТ. Това е предложение, което застъпват и други общини.

От община **Якоруда** (област Благоевград) предлагат да бъдат поставени определени ограничения за избора на асистент, в посока лицето да не е близък роднина.

От страна на район **„Люлин“** (Столична община), предвид големият брой асистенти, назначени на трудов договор определят като полезно наличието на достъп до информация, от която става видно, че дадено лице е в болничен. С оглед на точното и вярно отразяване на сумите да се направят промени в web приложението, така че въвеждането да става автоматизирано като файл, който да се изтегля от програмния продукт за възнаграждения и се зарежда автоматично в приложението.

От район **„Триадица“** (Столична община) предлагат да се провеждат обучения, свързани с противоепидемичните мерки. Провеждане на разяснения как да се полагат грижи за ползвателя по време на пандемията; обмисляне на консултации с медицински лица; създаване на програми за почивка и рехабилитация за ползватели; предоставяне на професионални психологически услуги, които ще доведат до повишение на самочувствието и придобиване на увереност при вземане на решения.

От община **Ихтиман** (област София) препоръчват промени на критериите за правото на ползвателите да използват услугите на асистентите. Хора, които са в тежко състояние, и притежават ЕР на ТЕЛК (издаден преди години), без определена чужда помощ не могат

да попаднат в обхвата на механизма или в „Асистентска подкрепа“. В тази връзка препоръката им е за промени в законодателството.

Общините отбелязват, че възможността ползвателите сами да решават и избират своя асистент, е от изключително предимство и значение за тях. По този начин те се обгрижват от хора, с които има изградена доверителна връзка и им се създава чувство за сигурност и спокойствие, но има случаи, в които асистентите са в напреднала надтрудолюбна възраст и това създава трудности при предоставяне на услугата.

Следва да имаме предвид, че според информацията, трудност се явява набирането на асистенти извън семейния кръг, поради липсата на кандидати, които да упражняват тази дейност. Това е факторът, който затруднява поддържането на Регистъра на асистентите в общините, въпреки че критериите за упражняване на професията не са максимализирани, като няма необходимост от образователна квалификация и други професионални компетенции.

Трудността, според представената информация, се изразява най-вече в администрирането на механизма - изготвянето на месечните отчети или друг вид необходими документи, поради образователни ограничения и грамотност на част от лицата, включени в механизма. В тази връзка от страна на общини има предложение за залагане на критерии, на които следва да отговарят асистентите, като някои споделят например за образователно ниво и възраст.

Разглеждайки участието на членове на семейството, които полагат грижи, като асистенти следва да отбележим, че това им дава възможност да се включат в пазара на труда и едновременно с това да не прекратяват грижата. По този начин се подпомага финансовото положение на семейството, както и се дава възможността на полагащия грижите да придобие и натрупа трудов стаж. Това най-вече се отнася за родителите на деца с увреждания.

Предвид въведените противоепидемични мерки, във връзка с разпространението на COVID-19, можем да обобщим, че през 2021 г. от страна на общините не е осъществяваната достатъчна контролна дейност. Същата е реализирана предимно в случаите на постъпването на жалби и сигнали. Контролът от общините се е осъществявал чрез телефон или при разговор с асистента при предаване на месечния отчет.

Като следващ извод можем да посочим желанието на общините да се организират срещи и обучения, които да способстват за повишаване на административния капацитет на служителите администриращи механизма лична помощ. Тук следва да отбележим обаче, че общините са доставчик на такава социална услуга от години, организирана и реализирана по различни проекти по ОП РЧР през предходните програмни периоди, като една от основните цели бе да изгради административен капацитет на общините и те самите да поемат изцяло тази социална услуга. В тази връзка евентуалната трудност,

която може да бъде отчетена е свързана с броят ползватели, което води и до увеличен обем на административната работа.

По отношение на конкретни промени, можем да следваме информацията, представена от община **Русе** (област Русе), които предлагат да се добави като промяна в тристранното споразумение основанието съответно „чл. 9, ал. 5 ... и поради отпадане на лицето от целевата група, с отмяна на чуждата помощ“. Също така в платформата на АСП /ИИС/, в секцията за начисляване на месечното трудово възнаграждение на наетите асистенти, да се добави опция за изготвяне на справка, рекапитулация, която да се експортира във формат Excel с възможност да бъде разпечатвана и съответно това би улеснило много проверките и отчетността в месеца и при изготвяне на отчетните форми за месеците. В допълнение отново в платформата на АСП /ИИС/, в секцията за ползвател, когато се касае за дете с определени над 90% ТНР с чужда помощ, да има възможност да се прикачва и подаденото заявление. С това предложение ще отпадне ежемесечното подаване на заявленията за деца по електронният обмен – Община – АСП.

Друго предложение, отправено от общините, е да се регламентира законодателно възможност да не се удържа добавката за чужда помощ, отпусната по реда на чл. 103 от КСО. От община **Бургас** (област Бургас), предлагат определеният общ брой месечно часове с потребност от лична помощ на хората с увреждания да бъдат преизчислявани по определената часова ставка и предоставяни лично на съответния човек с увреждане под формата на добавка към пенсията, финансова помощ или в друг подходящ вид, като парични средства. Същата община счита, че е **нецелесъобразно сключване на трудови договори с асистенти от семейния кръг, поради нагласата, че възнаграждението на асистента е финансова помощ.**

Общините **Силистра** (област Силистра), **Петрич** (област Благоевград) и **Монтана** (област Монтана), отправят предложение, свързано с промени, които да разрешат при издаване на ново направление на ползвател, да бъде възможно сключването на допълнително споразумение към трудовия договор за промяна на срока, възнаграждението и продължителността на работния ден, с цел избягване изплащане на средства предвидени за обезщетения при прекратяване на трудови договори и оптимизация на работния процес.

От община **Пловдив** (област Пловдив), предлагат да има национална кампания по популяризиране на длъжността „личен асистент“ и насочването от Бюрата по труда на безработни лица.

От община **Смолян** (област Смолян), предлагат определяне и регламентиране на стандарти за брой служители, заплащане труда на служителите /експерти и специалисти/, както и определяне на клас прослужено време, за отговарящите по консултиране, ръководене, предоставяне, изпълнение, организиране, координиране и контролиране по механизма лична помощ.

От постъпилата информация от общините може да се обобщи, че прилагането на механизма лична помощ има положително въздействие върху живота и ежедневието на хората с увреждания, както и на техните семейства. Ползвателите, включени в механизма лична помощ са удовлетворени от предоставената им услугата в общността.

Удовлетвореността се изразява в преодоляване на ежедневните бариери в дома и извън него, свързани с функционалните им ограничения. Включването им в механизма лична помощ повишава тяхното емоционално състояние и спомага за воденето на автономен и независим живот.

Изхождайки от основната цел на Закона за личната помощ, която е чрез осигуряване на лична помощ да подпомогне ползвателите на лична помощ да упражняват основните си права, да имат възможности за избор, независим живот, активно включване и участие в обществото и достъп до услуги и дейности и въз основа на предоставената от общините информация, се забелязва, че основно механизмът лична помощ се използва като източник на допълнителни доходи за семейството или домакинството. В подкрепа на този извод е нежеланието от страна на ползвателите да ползват асистент-заместници при отсъствие на основния асистент, както и отказът от страна на ползвателя от определен брой часове, определени в направлението за включване в механизма лична помощ, когато избраният асистент работи на основен трудов договор и е от семейния кръг. Целта на закона се изпълнява единствено в следните случаи:

1. Когато ползвателите са самотни, нямат близки и роднини, които да се грижат за тях и чрез механизма лична помощ са задоволени техните основни жизнени потребности;
2. Когато ползвателите са деца и пълнолетни лица с множество тежки заболявания, чиито родители или близки не могат да упражняват правото си на труд, поради тези специфични увреждания;
3. Когато ползвателите са започнали работа или са запазили работата си благодарение на това, че имат асистент, който да ги подпомага;
4. Когато е сключен договор с асистент извън семейния кръг, а близките са започнали или са запазили работата си.

По данни на общините, такива случаи са по-скоро единични.

В отговор на изпратено писмо до общините, е получена текстова информация, със стойностни показатели, които бяха обобщени и обработени от определените в АСП координатори.

От обобщената информация могат да бъдат изведени няколко допълнителни извода, които са:

1. Ползватели с двама и повече асистенти от близкия семеен кръг са приблизително една трета от общия брой.
2. Няма преобладаваща тенденция за асистентите, договорите им с общините да бъдат втори, като основното им трудово правоотношение да е при друг работодател.
3. Броят на ползвателите, на които поради отсъствие на основните асистенти са назначавани асистент-заместници е незначителен на фона на общата картина за страната.
4. Приблизително една трета от ползвателите не са имали назначен асистент-заместник при отсъствие на основният, поради: незаявено желание от страна на ползвателите, липсата на подходящи кандидати, невъзможност на доставчика да осигури заместник и други.
5. Има много малък брой случаи, в които ползвателите са провеждали лечение или рехабилитация извън населеното място или в чужбина, при които асистентите са били техни придружители.
6. Минимален брой ползватели работят на трудов или друг вид договор.
7. Отчетен е незначителен брой случаи, в които работодателят не е бил уведомен в 7-дневен срок за настъпили промени при ползването и предоставянето на механизма лична помощ от различно естество.
8. Броят на кандидат-асистенти, вписани в списъка, поддържан от доставчика на лична помощ, които нямат сключен договор е минимален.

Въз основа на посоченото считаме, че по Закона за личната помощ се задоволяват базисни потребности на хората с увреждания чрез дейности от личен, домашен и социален характер, които близките обичайно извършват, но чрез механизма лична помощ получават възнаграждение. Този извод най-удачно може да се илюстрира с посоченото от община Павел баня: **„Усещането е, че държавата гарантира финансова подкрепа за близкия семеен кръг, а не адекватна помощ за лицето с увреждане за осигуряване на основни права и обезпечаване на ежедневни нужди.“**